

Nové poznatky o stavbě Země, globální tektonika

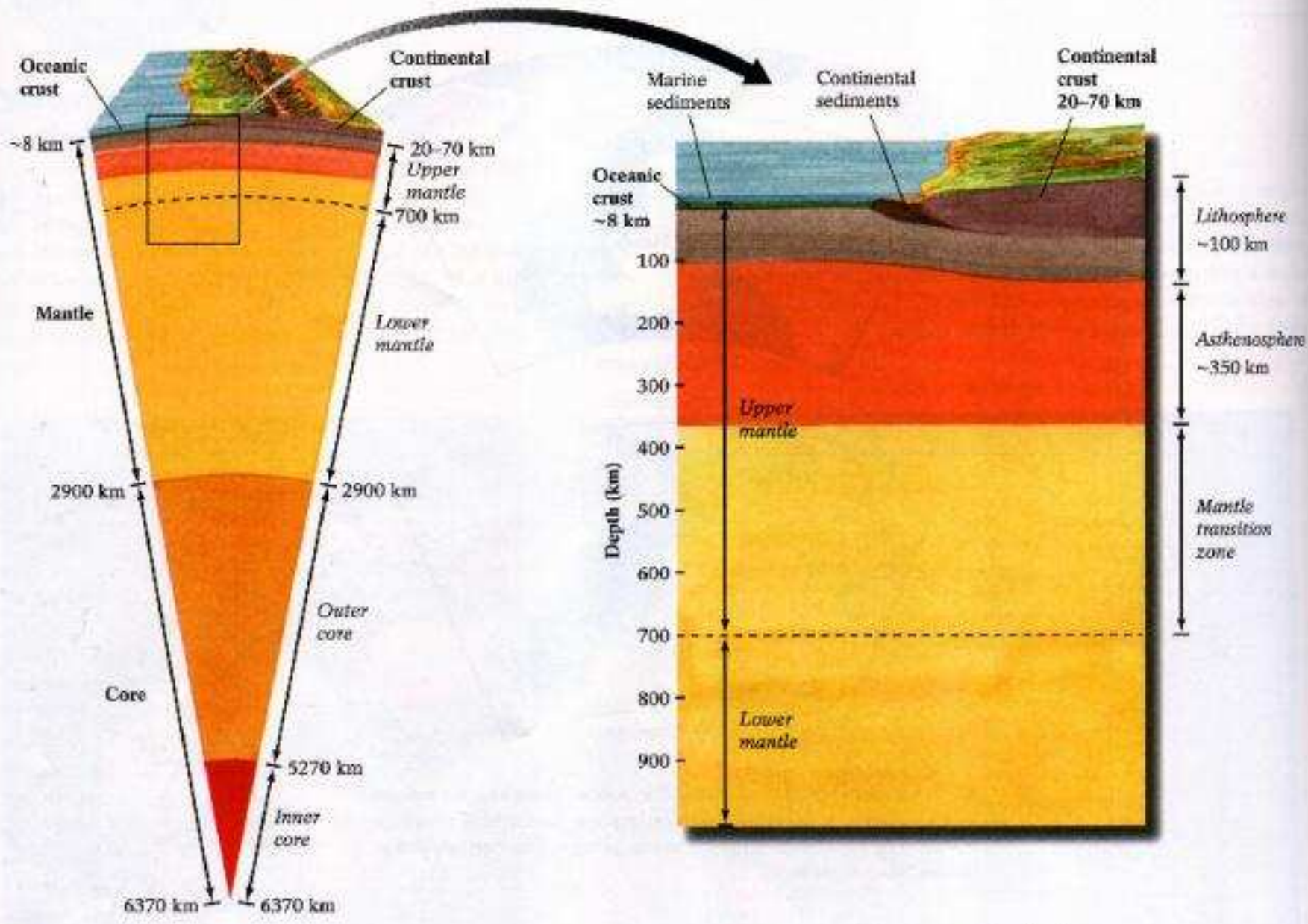
- Stavba Země

Stavba zemského tělesa - historie

- počátek století: v rámci geofyziky
 - dílčí disciplína: seismologie
 - studuje rychlost šíření, chování a původ zemětřesných vln
- 1906 - objev vnějšího zemského jádra
- („hluboko uvnitř Země existuje zóna, která se chová jako kapalina“)
- energie uvolněná při zemětřesení se šíří zemským tělesem formou vln
 - vlny P (podélné, primární) - částice kmitají ve směru šíření vln
 - vlny S (příčné, sekundární) - částice se pohybují kolmo na směr šíření vln

-
-
-

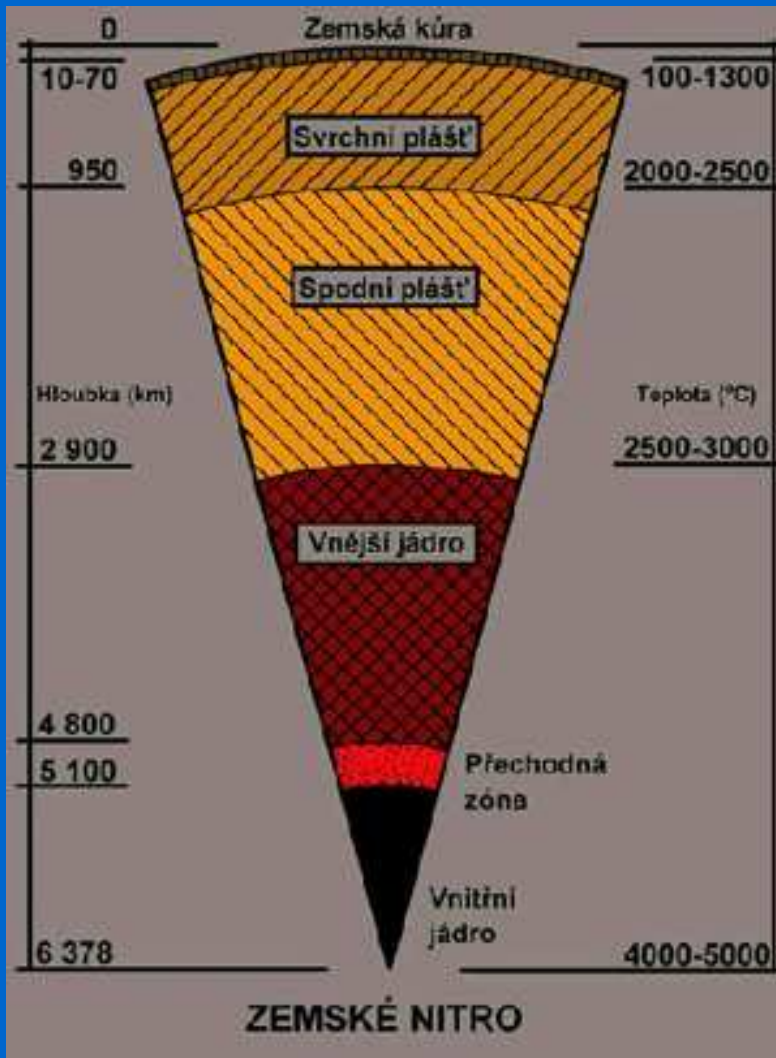
- 1909 - chorvatský geolog Mohorovičić objevil v hloubce 35 - 40 km zónu změny rychlosti šíření vln
(studoval zemětřesení ve Skopje)
- 1914 - Gutenberg
 - v hloubce 2900 km objevil hranici plášť x jádro
- 1953 - australský geofyzik Bullen sestavil seismický model Země

Nejhlubší vrty

- **poloostrov Kola** (u města Zapolarnyj)
 - v roce 1989 dosaženo hloubky 12 262 m
- **1965:** rozhodnuto o lokalizaci
- původní cílová hloubka: 15 km
- s vrtáním hlubokého vrtu se **začalo v roce 1970**
- v roce 1983 dosaženo hloubky 12 km
- z technických důvodů muselo být vrtání zastaveno
 - + od hloubky 7 800 m se začal vrtat nový stvol, který v roce 1989 dosáhl hloubky 11 600 m
- V roce 1989 vrt dosáhl hloubky **12 262 m** a v roce 1992 bylo další vrtání z důvodu složitých podmínek, zejména vysoké teploty, zastaveno

Teplota v nitru Země

Zemské jádro - teploty odhadnuté jen o něco málo nižší než na povrchu Slunce

- teplota ve středu naší Země - asi 5 500°C (Nature, 30. 9. 1999)

Nejhlubší vrty v ČR a blízko hranic

- **Horní Falc** (u města Windischeschenbach)
 - vrtán v letech 1991-1994
 - dosažena hloubka 9 100 m
- **Vídeňská pánev** (S od Vídně) - v 80. letech 20. století; ložiska ropy
 - dosažena hloubka 8 553 m
- **ČR** - vrt Jablunka 1 (1982 - hloubka: 6 506 m)
světový rekord: důl Vojtěch
(1875 - dosaženo 1 km; jáma č. 16 : 1 838 m)

Další hluboké vrty: **vrty Šaštín 12** (Slovensko), **Hanušovice–1**, **vrt Np–1** (2 156 m) - v letech 1971 až 1972 odvrtán hluboko do podloží východočeské křídly u obce Nepasice (10 km východně od Hradce Králové)

-
-
-

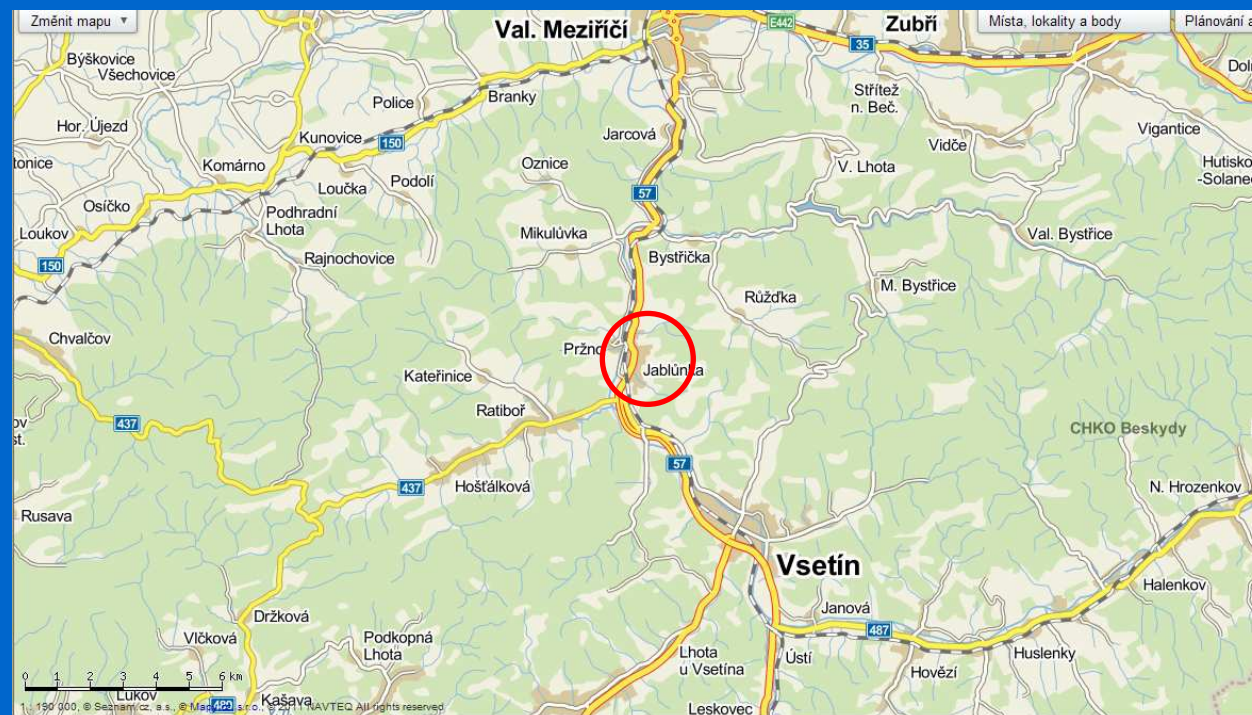
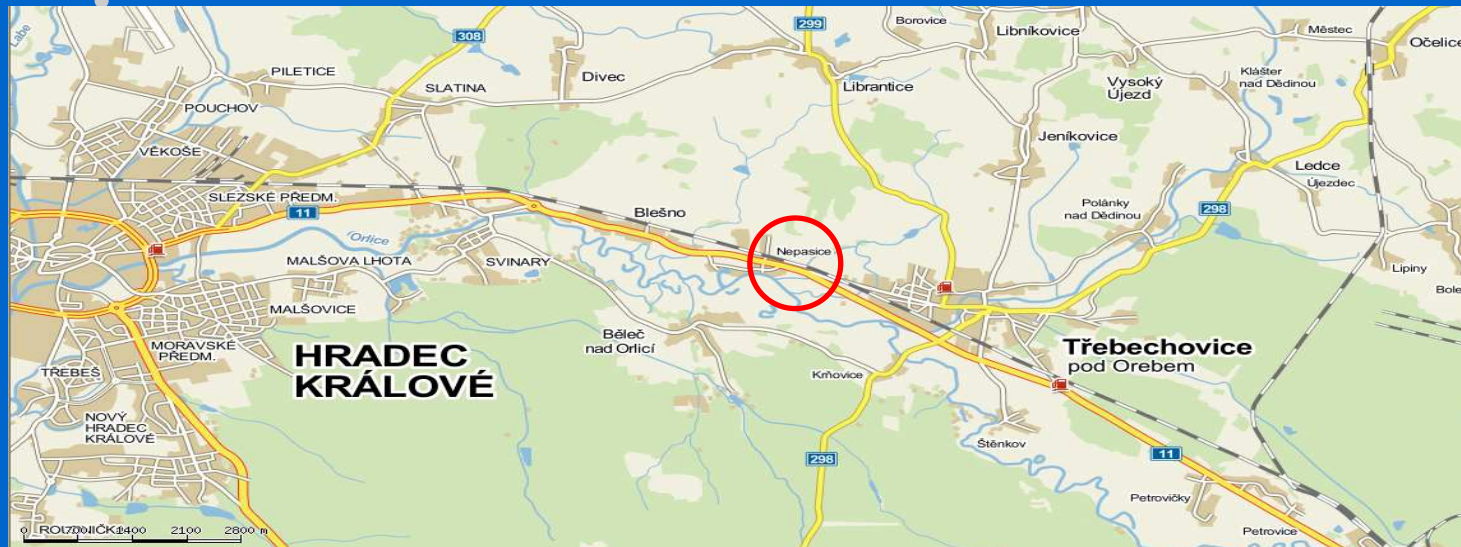

-
-
-
-
-
-
-
-
-

Nejhlubší vrty v ČR a blízko hranic

- **Horní Falc** (u města Windischeschenbach)
 - vrtán v letech 1991-1994
 - dosažena hloubka 9 100 m
- **Vídeňská pánev** (S od Vídně) - v 80. letech 20. století; ložiska ropy
 - dosažena hloubka 8 553 m
- **ČR** - vrt Jablůnka 1 (1982 - hloubka: 6 506 m)
světový rekord: důl Vojtěch
(1875 - dosaženo 1 km; jáma č. 16 : 1 838 m)

Další hluboké vrty: **vrty Šaštín 12** (Slovensko), **Hanušovice–1**, **vrt Np–1** (2 156 m) - v letech 1971 až 1972 odvrtán do podloží východočeské křídly u obce Nepasice (10 km od Hradce Králové)

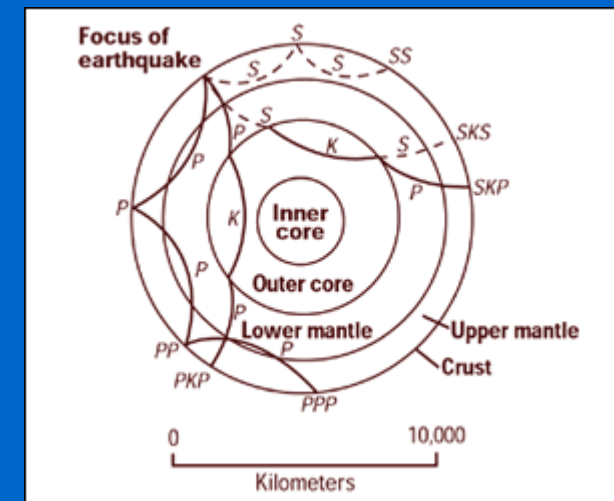
Historie výzkumu oceánské kůry

- **1854** - první batymetrická mapa Atlantského oceánu; všechny hloubky změřeny **lotováním**;
do roku 190018 400 měření
- 1873 - Challenger → mapa hlubokomořských sedimentů, salinity a teploty
- 1885 - založen oceánografický ústav v Monaku → vydány batymetrické mapy všech oceánů (1:10 mil.)
- **1957 - 1958 Mezinárodní geofyzikální rok** – 1. velký projekt hlubokých vrtů do oceánské zemské kůry: vědecký výzkumný program **MOHOLE**, cíl: dosažení nejsvrchnější části Mohorovičičovy hranice diskontinuity
- 1959 - 1965 UNESCO - výzkum Indického oceánu
- 1969 - Challenger II - zařízení pro vrty
- 1991 - nejhlubší vrt (504 B) 2 km (Kokosová deska)

Moderní metody výzkumu zemského tělesa

Seismická tomografie

- obdoba lékařské počítačové tomografie
- využívá digitální seismogramy k rekonstrukci stavby Země
- využívá se principu tomografické rekonstrukce
- Princip: rozdílnost času průchodu seismických vln podle typů prostředí
- Výsledek: 3D model variací rychlostí v zemském nitru od svrchní kůry po zemský plášť

-
-
-

Zemská kůra

- odpovídá staršímu termínu SIAL
- mocnost: proměnlivá - kontinentální...30-40 km
 - oceánská..... 6-15 km
 - maximální:..... 80 km
- 2 (3) základní typy
- 3 vrstvy: sedimentární
 - granitická (žulová)
 - bazaltová (čedičová)
- mocnost v ČR (rozdíl Český masiv x Karpaty)

-
-
-

Typy zemské kůry

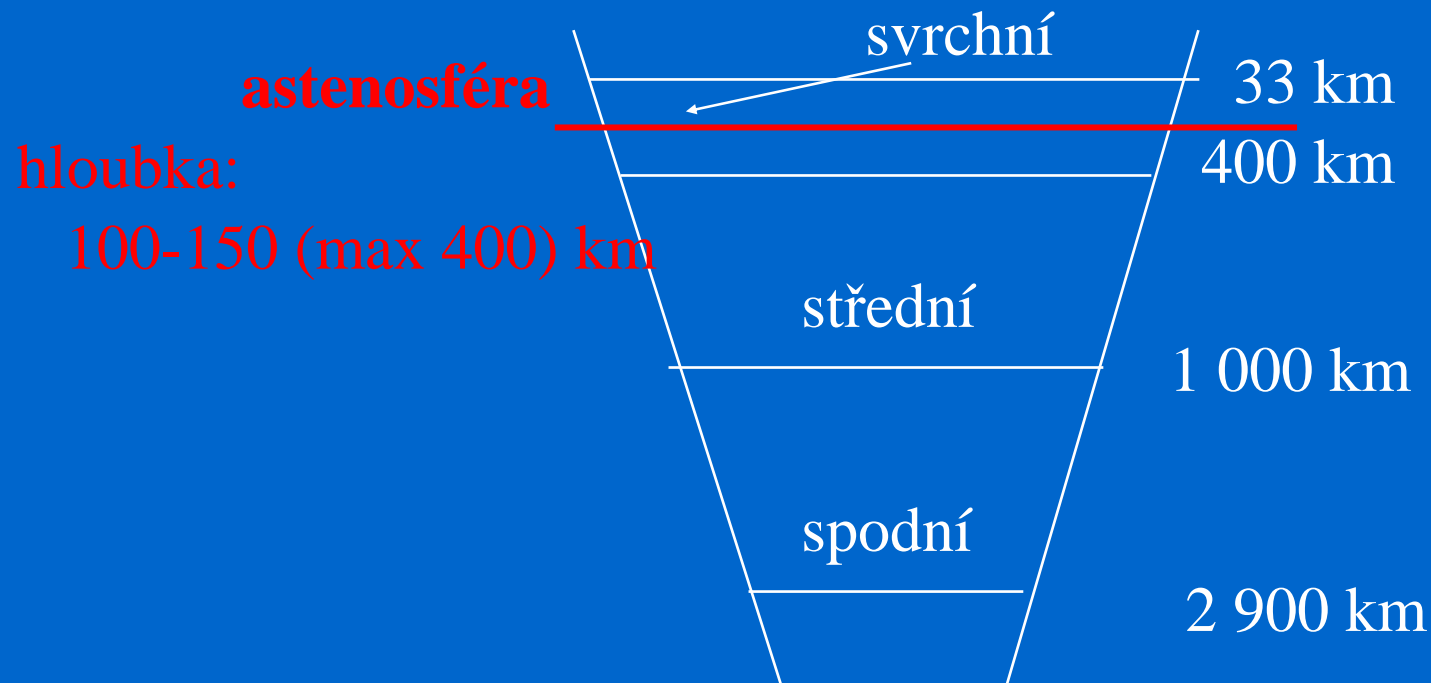
- **kontinentální (pevninská)** – tvořená sedimentární, granitickou a bazaltovou vrstvou
- **oceánská** – tvořená sedimentární a bazaltovou vrstvou
oceánská vrstva:
 - I. s mořskými sedimenty
 - II. bazaltová 3H a 4H
 - III. jurské až eocénní sedimenty + bazické a ultrabazické horniny + metamorfity ve facii zelených břidlic
- **přechodná – geosynklinální** – typická pro geosynklinály a přechodné oblasti mezi kontinenty a oceány
 - **riftogenní** – vázaná na mobilní zóny v oceánech

Chemické složení zemského tělesa (v %)

	Zemská kůra		Zemský plášť	Zemské jádro
	kontinentální	oceánská		
SiO₂	69	48	43	-
Al₂O₃	14	15	-	-
Fe₂O₃ + FeO	4	11	12	90
CaO	-	11	3	-
MgO	-	9	37	-
NiO	-	-	-	8
ostatní	13		5	2
celkem	100	100	100	100

Zemský plášť

- odpovídá staršímu termínu SIMA
- vrstvy: svrchní (B) → řada nehomogenit
střední (C)
spodní (D)

-
-
-

Zemské jádro

- odpovídá staršímu termínu NiFe
- poloměr: 3 478 km
(tj. více než 1/2 zemského poloměru)
- vrstvy: vnější (E) → tekuté (existence prokázána 1906)
přechodná zóna (F) - objev 1939
vnitřní (G) = jádérko - objev 1936
- existence kovového jádra → magnetické pole Země